

Hemşirelik Öğrencilerinin Gamet Donasyonu ve Taşyıcı Annelik Hakkındaki Görüşleri

Nursing Students' Opinions About Gamete Donation and Surrogacy

Fatma SAVAŞ^{1*} , Hatice KAHYAOĞLU SÜT¹

¹Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye

Makale Bilgisi	ÖZ
<p><i>Geliş Tarihi:</i> 27.03.2024</p> <p><i>Kabul Tarihi:</i> 29.06.2024</p>	<p>Amaç: Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı anneliğe ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Örneklem ve Yöntem: Kesitsel tipte yürütülen bu araştırma Mayıs 2023- Haziran 2023 tarihleri arasında, bir Devlet Üniversitesinde Hemşirelik Bölümü (n=297) öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Veriler, öğrencilerin kişisel, gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik ile ilgili görüşlerinin sorgulandığı 20 sorudan oluşan bir veri formu aracılığıyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik ve ki-kare testi kullanılmıştır. Bulgular: Çalışmaya katılımcı hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.0±1.6 olup %85.5'i kadındır. Hemşirelik öğrencilerinin %83.8'i "gamet donasyonu için bağışçı olmak istemeyeceğini", %63.0'ı "gamet donasyonunun ülkemizde yasal olması gerektiğini", %64.6'sı "dini inançlarından dolayı gamet alınıp verilmesini uygun bulmadığını" belirtmiştir Taşyıcı annelik ile ilgili olarak öğrenciler %51.5 oranında "taşyıcı anneliği uygun bulduğunu", %52.5'i "taşyıcı anneliğin ülkemizde yasal olması gerektiğini" belirtti. "Gamet donasyonu için bağışçı olabilirim" diyen erkek öğrencilerin oranı (%30.2), kadın öğrencilerin oranından (%13.8) (p=0.007), "Dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum" diyen kadın öğrencilerin oranı (%38.6), erkek öğrencilerin oranından (%16.3) (p=0.005), "Dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum" diyen kadın öğrencilerin oranı (%39), erkek öğrencilerin oranından (%20.9) (p=0.023), "Dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum" diyen yüksek düzey dini inanç belirtenlerin oranı (%52.2), az/yok (20.0) ve orta düzey (31.7) olarak belirtenlerden anlamlı olarak daha yüksek bulundu (p<0.05). Geniş aile tipine göre çekirdek aile tipine sahip olan öğrencilerin; taşıyıcı anneliği daha fazla onayladıkları saptandı (p>0.05). Sonuç: Hemşirelik öğrencileri gamet donasyonu ve taşıyıcı anneliğe ilişkin; erkek cinsiyetinde daha olumlu, kadın cinsiyeti ve yüksek dini inanç düzeyinde daha olumsuz görüştedir. Muhafazakarlık ve cinsiyet faktörünün çekirdek aile tipinde, gamet donasyonu ve taşıyıcı anneliğe bakış üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'deki mevcut yasaların; cinsiyet-aile yapısı-dini muhafazakarlık gibi sosyodemografik değişkenlere göre toplumsal görüşler alınarak, sağlık politika yapıcılarını tarafından günümüz şartlarına uygun olarak düzenlenmesi önerilmektedir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Gamet donasyonu, hemşirelik, öğrenci, taşıyıcı annelik</p>
Article Information	ABSTRACT
<p><i>Received:</i> 27.03.2024</p> <p><i>Accepted:</i> 29.06.2024</p>	<p>Aim: The aim of this study is to determine the opinions of nursing students regarding gamete donation and surrogacy. Subjects and Methods: This cross-sectional study was conducted on students (n=297) at students at a public university Nursing Department between May 2023 and June 2023. A data form consisting of 20 questions about students' personal characteristics and their views on gamete donation and surrogacy was used to collect the data. Descriptive statistics and chi-square test were used to analyze the data. Results: The mean age of the nursing students participating in the study was 21.0±1.6 and 85.5% were female. 83.8% of the nursing students stated that "they would not want to be a donor for gamete donation", 63.0% stated that "gamete donation should be legal in our country", 64.6% stated that "they do not find it appropriate to receive and donate gametes due to their religious beliefs". Regarding surrogacy, 51.5% of the students stated that "they found surrogacy appropriate", 52.5% stated that "surrogacy should be legal in our country", The rate of male students saying "I can be a donor for gamete donation" (30.2%) was significantly higher than the rate of female students (13.8%) (p=0.007), the rate of female students saying "I do not find it appropriate to receive or donate gametes due to my religious beliefs" (38.6%) was significantly higher than the rate of male students (16.3%) (p=0.005), the rate of female students who said "I do not find surrogacy appropriate due to my religious beliefs" (39%) was significantly higher than the rate of male students (20.9%) (p =0.023). The rate of those who stated a high level of religious belief (52.2%) and said "I do not find it appropriate to receive or give gametes due to my religious beliefs" was significantly higher than those who stated a low/none (20.0) and medium level (31.7) (p<0.05). Students with nuclear family type compared to extended family type; It was found that they approved surrogacy more (p>0.05). Conclusion: The nursing students about gamete donation and surrogacy; the opinion is more positive in the male gender and nuclear family type, and more negative in female gender and high religious belief level. Gender, family type and religious conservatism factors play a role in the outlook on gamete donation and surrogacy. Current laws in Turkey; It is recommended that health policy makers organize it in accordance with today's conditions by taking social opinions according to sociodemographic variables such as gender, family structure and religious conservatism.</p> <p>Keywords: Gamete donation, nursing, student, surrogacy</p>

doi: 10.46971/ausbid.1459943

Araştırma makalesi (Research article)

Bu çalışma 2023 tarihinde Edirne ilinde düzenlenen Trakya Üniversiteler Birliği VI. Uluslararası Sağlık Bilimleri kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. **Atf vermek için/To cite:** Savaş, F., & Kahyaoğlu Süt, H. (2024). Hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik hakkındaki görüşleri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(1), 14-29. <https://doi.org/10.46971/ausbid.1459943>

* **Corresponding Author/Sorumlu yazar:** Fatma Savaş, fatmasavas@trakya.edu.tr

Giriş

İnfertilite, doğurganlık çağındaki bir kadının 12 ay veya daha uzun süre düzenli korunmasız vajinal cinsel ilişkiye rağmen gebelik elde edememesi olarak tanımlanır (Bakare ve ark., 2022). İnfertilite, dünya çapında halk sağlığı açısından önemi olan bir sorun olarak kabul edilmektedir. Dünya çapındaki çiftlerin yaklaşık %8-12'sinin infertil olduğu tahmin edilmektedir (Mensah ve ark., 2020). Menstürasyon bozuklukları, ovülasyon bozuklukları ve uterus kaynaklı faktörler kadın infertilitesinin en sık görülen nedenleri arasındadır. Erkeklerde ise normal sperm sayısı ve morfolojisi ile progresif hareketliliği azaltan faktörler infertilite nedenidir (Moridi ve ark., 2019). İnfertilite için tedavi yöntemleri, tıbbi veya tamamlayıcı tedaviler olarak gruplandırılabilir (Mustafa ve ark., 2019).

İnfertilite problemi çözümlenemediği zaman, gamet donasyonu (sperm ve oosit donör bağıışı) ve taşıyıcı annelik gibi üçüncül kişilerin dahil edildiği alternatif yöntemler bulunmaktadır (Opsenica Kostic ve ark., 2021). Oosit bağıışı, birincil olarak primer over yetmezliği olmak üzere; ovülasyon bozukluğu olan infertil kadınlara bir çözüm yolu sunmaktadır. Ek olarak, eşcinsel çiftler aile kurmak için donör oosit kullanmayı veya taşıyıcı anneliği tercih etmektedir (Platts ve ark., 2021). Donör oositlerine sınırlı erişimin en önemli nedenleri arasında; farkındalık eksikliği, kültürel ve inanç temelli bakış açıları yer almaktadır (Bakare ve ark., 2022). Bir ülkenin sosyal ve psikolojik faktörleri, kanunlar ve tanıtım kampanyaları için büyük önem taşımaktadır. Altı Avrupa ülkesinde (Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve Birleşik Krallık) yapılan bir araştırma, genel popülasyonun %78'inin oosit ve sperm bağıışını desteklediğini göstermektedir (Opsenica Kostic ve ark., 2021).

Taşıyıcı annelik, ebeveyn adaylarının çocuklarını taşımak için bir kadınla sözleşme yaptıkları bir Yardımcı Üreme Teknikleri (YÜT) yöntemidir (Berkowitz, 2020). Ciddi sağlık sorunları ve gebelik için riskleri olan kadınlara, taşıyıcı kadın uterusuna otolog veya donör kaynaklı embriyoların implantasyonu yoluyla ebeveyn olma yolu sağlamaktadır (Fрати ve ark., 2021). Çiftler üreme konusunda kendi kararlarını verseler de içinde buldukları toplumun özellikleri ve üreme teknolojileri ile ilgili ülkenin düzenlemeleri kararın uygulanma kısmında etkili olmaktadır. Taşıyıcı annelik ve gamet donasyonu ile ilgili ülkelerin farklı yasal düzenlemeleri bulunmaktadır. İspanya, Fransa, İtalya, Avusturya, İsviçre, Almanya, Danimarka, İsveç gibi birçok ülkede her türlü taşıyıcı annelik yasaklanmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ise bazı koşulların sağlanması gerekmektedir. Türkiye'de organ bağıışı yasal olmasına rağmen, oosit/sperm bağıışı ve taşıyıcı annelik yasal değildir. Türkiye'de 2018 yılında; taşıyıcı annelik dahil üçüncü şahısları içeren her türlü YÜT yasaklanmış ve yasalar ile cezai yaptırım getirilmiştir. Türkiye bu yasa ile vatandaşlarının üçüncü şahıslardan üreme yardımı almak için yurt dışına seyahat etmelerine bile karşı yasa çıkaran ilk ülke olmuştur (Atabay & Kıbrıs, 2022).

Türkiye'de infertil çiftlerin ebeveyn olabilmek için başvurmayı düşünebilecekleri gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik yöntemlerinin yasal olmaması, ülkemizin sahip olduğu etik ve ahlaki değerlerden çok sosyo-kültürel statü ve dini inançlardan kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Geleceğin sağlık profesyonel adayı olan hemşirelik öğrencilerinin bu konudaki görüşlerinin incelenmesinin, ülkemizde gamet donasyonu ve taşıyıcı anneliğe bakışı sosyodemografik değişkenler açısından sağlık öğrencisi gözüyle yansıtacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada; hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik hakkındaki görüşlerini incelemek amaçlanmıştır.

Örneklem ve Yöntem

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Bu çalışmanın ulaşılabilir evrenini Mayıs 2023- Haziran 2023 tarihleri arasında bir Devlet Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 1.,2.,3. ve 4. Sınıf 722 hemşirelik öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 297 (%41.1) öğrenci örnekleme alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında; öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik ile ilgili görüşlerine yönelik 20 sorudan oluşan bir veri formu kullanılmıştır. Literatüre dayandırılarak (Ameh ve ark., 2015; Kaya Şenol ve ark., 2019; Mensah ve ark., 2020; Gün Kakaşçı ve ark., 2021; Bakare ve ark., 2022) oluşturulan veri formunda, hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik hakkındaki görüşlerini değerlendiren sorular yer almaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma, Trakya Üniversitenin Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan (08/05/2023–205) alınan etik kurul onayı kapsamında yapılmıştır. Araştırma için öncelikle araştırmanın uygulanacağı kurumdan (08/06/2023–462717) izin alınmıştır. Hemşirelik öğrencilerinden ders arasında 10 dakika süre istenerek, çalışmaya katılmaya gönüllü hemşirelik öğrencilerinin sözlü onamları alındıktan sonra veriler toplanmıştır.

Verilerin İstatistiksel Değerlendirmesi

Veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın niceliksel sonuçları ortalama \pm standart sapma (Ort. \pm SS) ile gösterilirken, kategorik sonuçları ise; sayı (n) ve yüzde (%) olarak gösterilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik ve Ki-kare (χ^2) testi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak $p < 0.05$ değeri anlamlı olarak kabul edilmiştir.

Etik Kurul Beyanı

Araştırma, Trakya Üniversitenin Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan (08/05/2023–205) alınan etik kurul onayı kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Tablo 1’de hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik verileri sunulmuştur. Çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.0 ± 1.6 olup %85.5’i kadındır. Öğrencilerin %32.7’si 1. sınıf, %15.8’i 2. sınıf, %27.3’ü 3. sınıf, %24.2’si 4. sınıftır. Gelir durumunda; %15.8’inin gelir giderden az, %70.0’nın gelir gidere eşit, %14.1’inin gelir giderden fazladır. Aile tipinde; %86.2’si çekirdek aile, %13.8’i geniş aile tipindedir. Aile ile ikamet edilen yer ise %10.4’ü köy, %31.6’sı ilçe, %53.9’u şehir, %4.0’ı yurtdışıdır. Dini inanç düzeyi sorgulandığında; %22.6’sı yüksek, %69.0’ı orta, %8.4’ü ise az/hiç yok şeklinde belirtmiştir. Anne eğitim durumu; %5.7’sinin okur yazar değil, %58.9’u okur-yazar/ilköğretim, %30.3’ü lise, %5.1’i üniversitedir. Baba eğitim durumu; %1.0’ı okur-yazar değil, %51.5’i okur-yazar/ilköğretim, %38.0’ı lise, %9.1’i üniversite ve %0.3’ü lisansüstüdür.

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri

		Ort.± SS	
Yaş		21.0±1.60	
		n	%
Cinsiyet	Kadın	254	85.5
	Erkek	43	14.5
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	97	32.7
	2. Sınıf	47	15.8
	3. Sınıf	81	27.3
	4. Sınıf	72	24.2
Gelir Durumu Algısı	Gelir<Giderden	47	15.8
	Gelir=Gider	208	70.0
	Gelir>Giderden	42	14.1
Aile Tipi	Çekirdek aile	256	86.2
	Geniş aile	41	13.8
Yerleşim Yeri	Köy	31	10.4
	İlçe	94	31.6
	İl	160	53.9
	Yurtdışı	12	4.0
Dini İnanç Düzeyi	Yüksek	67	22.6
	Orta	205	69.0
	Az/Hiç yok	25	8.4
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	17	5.7
	Okur-yazar/İlköğretim	175	58.9
	Lise	90	30.3
	Üniversite	15	5.1
Baba Eğitim Durumu	Okur yazar değil	3	1.0
	Okur-yazar/İlköğretim	153	51.5
	Lise	113	38.0
	Üniversite	28	9.4

Tablo 2’de hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik ile görüşlerinin dağılımını sunulmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ile ilgili görüşleri incelendiğinde %83.8’inin “gamet donasyonu için bağışçı olmak istemediği”, %63.0’ının “gamet donasyonunun ülkemizde yasal olması gerektiği”, %77.8’inin “gamet donasyonu için bağışçı olmak istemediği ancak isteyenlerin olabileceği”, %64.6’sının “dini inançlarından dolayı gamet alınıp verilmesini uygun bulmadığı”, %76.8’inin “gamet donasyonu ile infertile çiftlere yardım edilebileceği”, %65.0’ının “doğurganlık sorunu olsa bile gamet kullanmak istemediği” belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin “sizce özellikle hangi durumda bağışlanmış gametlerin (sperm/ovum) kullanılmasına izin verilebilir” sorusuna öğrencilerin %8.4’ü “ebeveynlerin ileri yaşları nedeniyle”, %6.7’si “bir aile üyesinde kronik hastalık varlığı”, %5.4’ü “ailede engelli bir çocuğun varlığı”, %45.1’i “ailede genetik bir hastalık varlığı” ve %34.3’ü “hiçbir koşulda izin verilmemeli” cevabını vermiştir. Hemşirelik öğrencilerinin taşıyıcı annelik ile ilgili görüşleri incelendiğinde %48.5’inin “taşıyıcı anneliği uygun bulmadığı”, %63.6’sı “taşıyıcı anneliği uygun bulmamasının sebebinin dini inançlarından kaynaklı olmadığı”, %52.5’i “taşıyıcı anneliğin ülkemizde yasal olması gerektiğini”, %69.7’si “taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilmesinin mümkün olduğu”,

%50.5'inin "doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadının taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabileceğini", %49.5'inin "bunun doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmediği", %72.4'ünün ise "taşıyıcı anneye ihtiyacı olsa bile tamdık birinin olmasını istemeyeceği" görüşünde olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencilerinin Gamet (sperm/ovum) Donasyonu ve Taşıyıcı Annelik ile İlgili Görüşlerinin Dağılımı

	Evet n (%)	Hayır n (%)
Gamet donasyonu için bağışçı olabilirim	48 (16.2)	149 (83.8)
Gamet donasyonu ülkemizde yasal olmalı görüşündeyim	187 (63.0)	110 (37.0)
Gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir	231 (77.8)	66 (22.2)
Dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum	105 (35.4)	192 (64.6)
Gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir	228 (76.8)	69 (23.2)
Doğurganlık sorunum olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurum	104 (35.0)	193 (65.0)
Dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum	108 (36.4)	189 (63.6)
Taşıyıcı anneliği uygun buluyorum	153 (51.5)	144 (48.5)
Taşıyıcı annelik ülkemizde yasal olmalı	156 (52.5)	141 (47.5)
Taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir	207 (69.7)	90 (30.3)
Kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir	150 (50.5)	147 (49.5)
Sizce aşağıdaki durumlardan hangisinde özellikle bağışlanmış gametlerin (sperm/ovum) kullanılmasına izin verilmelidir?	n	%
Ebevenlerin ileri yaşları	25	8.4
Bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı	20	6.7
Ailede engelli bir çocuğun varlığı	16	5.4
Ailede genetik bir hastalık varlığı	134	45.1
Hiçbir koşulda izin verilmemelidir	102	34.3

Tablo 3'te hemşirelik öğrencilerinin cinsiyetlerine göre gamet (sperm/ovum) donasyonu ve taşıyıcı annelik ile ilgili görüşlerinin karşılaştırmalı dağılımı sunulmuştur. Erkek öğrencilerin %30.2'si "gamet donasyonu için bağışçı olabilirim" derken, kadın öğrencilerin oranı %13.8'dir (p=0.007). Kadın öğrencilerin %63'ü "gamet donasyonu ülkemizde de yasal olmalı görüşündeyim" derken, erkek öğrencilerin oranı %62.8'dir (p=0.980). Kadın öğrencilerin %78.3'ü "gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir" derken, erkek öğrencilerin oranı %74.4'dür (p=0.567). Kadın öğrencilerin %38.6'sı "dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum" derken, erkek öğrencilerin oranı %16.3'dür (p=0.005). Kadın öğrencilerin %77.6'sı "gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir" derken, erkek öğrencilerin oranı %72.1'dir (p=0.433). Erkek öğrencilerin %44.2'si "doğurganlık sorunum olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurum" derken, kadın öğrencilerin oranı %33.5'dir (p=0.173). Hemşirelik öğrencilerinin "hangi durumlarda özellikle bağışlanmış gametlerin kullanılmasına izin verilmelidir?" sorusuna verdikleri yanıtlar doğrultusunda "ebeveynlerin ileri yaşları" diyen erkek öğrencilerin oranı %9.3, kadın öğrencilerin oranı %8.3; "bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı" diyen erkek öğrencilerin oranı %14, kadın öğrencilerin oranı %5.5; "ailede engelli bir çocuğun varlığı" diyen kadın öğrencilerin oranı %5.5, erkek öğrencilerin oranı %4.7; "ailede genetik bir hastalık varlığı" diyen kadın öğrencilerin oranı %46.1, erkek öğrencilerin oranı %39.5; "hiçbir koşulda izin verilmemelidir" diyen kadın öğrencilerin oranı %34.6, erkek öğrencilerin oranı %32.6'dır (p=0.357). Kadın öğrencilerin %39'u "dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum" derken, erkek öğrencilerin oranı %20.9'dur (p=0.023). Erkek öğrencilerin %60.5'i "taşıyıcı anneliği onaylıyorum" derken, kadın öğrencilerin oranı %50'dir (p=0.204). Erkek öğrencilerin %55.8'i "taşıyıcı annelik ülkemizde de yasal olmalı" derken, kadın öğrencilerin oranı %52'dir (p=0.641). Kadın öğrencilerin

%70.5'i "taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir" derken, erkek öğrencilerin oranı %65.1'dir (p=0.480). Erkek öğrencilerin %65.1'i "kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir" derken, kadın öğrencilerin oranı %48'dir (p=0.038). Hemşirelik öğrencilerinin sınıflarına göre gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik ile ilgili görüşlerinin karşılaştırmalı dağılımında anlamlı fark olmadığı görülmüştür (p>0.05).

Tablo 3. Hemşirelik Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Gamet Donasyonu ve Taşıyıcı Annelik ile İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Dağılımı

	Kadın (n=254)		Erkek (n=43)		χ^2	p*
	n	%	n	%		
Gamet donasyonu için bağışçı olabilirim.					7.347	
Evet	35	13.8	13	30.2		0.007
Hayır	219	86.2	30	69.8		
Gamet donasyonu ülkemizde de yasal olmalı görüşüneyim.					0.001	
Evet	160	63.0	27	62.8		0.980
Hayır	94	37.0	16	37.2		
Gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir.					0.328	
Evet	199	78.3	32	74.4		0.567
Hayır	55	21.7	11	25.6		
Dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum.					8.004	
Evet	98	38.6	7	16.3		0.005
Hayır	156	61.4	36	83.7		
Gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir.					0.616	
Evet	197	77.6	31	72.1		0.433
Hayır	57	22.4	12	27.9		
Doğurganlık sorunun olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurum.					1.858	
Evet	85	33.5	19	44.2		0.173
Hayır	169	66.5	24	55.8		
Aşağıdaki durumlardan hangisinde özellikle bağışlanmış gametlerin kullanılmasına izin verilmelidir?					4.383	
Ebeveynlerin ileri yaşları	21	8.3	4	9.3		0.357
Bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı	14	5.5	6	14.0		
Ailede engelli bir çocuğun varlığı	14	5.5	2	4.7		
Ailede genetik bir hastalık varlığı	117	46.1	17	39.5		
Hiçbir koşulda izin verilmemelidir	88	34.6	14	32.6		
Ebeveynlerin ileri yaşları						
Dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum.					5.175	
Evet	99	39	9	20.9		0.023
Hayır	155	61	34	79.1		
Taşıyıcı anneliği onaylıyorum.					1.612	
Evet	127	50	26	60.5		0.204
Hayır	127	50	17	39.5		
Taşıyıcı annelik ülkemizde de yasal olmalı.					0.218	
Evet	132	52	24	55.8		0.641
Hayır	122	48	19	44.2		
Taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir.					0.500	
Evet	179	70.5	28	65.1		0.480
Hayır	75	29.5	15	34.9		
Kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir.					4.294	
Evet	122	48	28	65.1		0.038
Hayır	132	52	15	34.9		

Tablo 4'te hemşirelik öğrencilerinin aile tipine göre gamet (sperm/ovum) donasyonu ve taşıyıcı annelik ile ilgili görüşlerinin karşılaştırmalı dağılımı sunulmuştur. Aile tipi "çekirdek" olan öğrencilerin %18'i "gamet donasyonu için bağışçı olabilirim" derken, geniş aile tipi oranı %4.9'dur (p=0.035). Aile tipi "çekirdek" olan öğrencilerin %63.7'si "gamet donasyonu ülkemizde de yasal olmalı görüşüneyim" derken, "geniş" olan öğrencilerin oranı %58.5'dir (p=0.527). Aile

tipi “çekirdek” olan öğrencilerin %55.9’u “taşıyıcı annelik ülkemizde de yasal olmalı” derken “geniş” olan öğrencilerin oranı ise %31.7’dir (p=0.004). “Geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin %78’i “gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir” derken, “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %77.7’dir (p=0.964). “Geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin %43.9’u “dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum” derken, “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %34’dür (p=0.217). “Çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin %77.7’si “gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir” derken, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %70.7’dir (p=0.324). “Geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin %36.3’ü “doğurganlık sorunum olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurdu” derken, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %26.8’dir (p=0.237). Hemşirelik öğrencilerinin “hangi durumlarda özellikle bağışlanmış gametlerin kullanılmasına izin verilmelidir?” sorusuna verdikleri yanıt doğrultusunda; “ebeveynlerin ileri yaşları” diyen “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %8.6, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %7.3; “bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı” diyen “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %7, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %4.9; “ailede engelli bir çocuğun varlığı” diyen “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %5.9, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %2.4; “ailede genetik bir hastalık varlığı” diyen “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı 46.5, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %36.6; “hiçbir koşulda izin verilmemelidir” diyen “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %48.8, “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %32’dir (p=0.316). “Geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin %51.2’si “dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum” derken, “çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %34’dür (p=0.033). “Çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin %52.7’si “taşıyıcı anneliği onaylıyorum” derken, “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %43.9’dur (p=0.293). “Çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin %72.7’si “taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir” derken “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %51.2’dir (p=0.006). “Çekirdek” aile tipine sahip olan öğrencilerin %52.7’si “kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir” derken “geniş” aile tipine sahip olan öğrencilerin oranı %36.6’dır (p=0.055).

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Aile Tipine Göre Gamet Donasyonu ve Taşıyıcı Annelik ile İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Dağılımı

	Çekirdek (n=256)		Geniş (n=41)		χ^2	p*
	n	%	n	%		
Gamet donasyonu için bağışçı olabilirim.					4.470	
Evet	46	18	2	4.9		0.035
Hayır	210	82	39	95.1		
Gamet donasyonu ülkemizde de yasal olmalı görüşündeyim.					0.400	
Evet	163	63.7	24	58.5		0.527
Hayır	93	36.3	17	41.5		
Gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir.					0.002	
Evet	199	77.7	32	78		0.964
Hayır	57	22.3	9	22		
Dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum.					1.521	
Evet	87	34	18	43.9		0.217
Hayır	169	66	23	56.1		
Gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir.					0.972	
Evet	199	77.7	29	70.7		0.324
Hayır	57	22.3	12	29.3		

Tablo 4 (devam). Hemşirelik Öğrencilerinin Aile Tipine Göre Gamet Donasyonu ve Taşıyıcı Annelik ile İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Dağılımı

	Çekirdek (n=256)		Geniş (n=41)		χ^2	p*
	n	%	n	%		
Doğurganlık sorunun olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurudum.					1.401	
Evet	93	36.3	11	26.8		0.237
Hayır	163	63.7	30	73.2		
Aşağıdaki durumlardan hangisinde özellikle bağışlanmış gametlerin kullanılmasına izin verilmelidir?					4.734	
Ebeveynlerin ileri yaşları	22	8.6	3	7.3		0.316
Bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı	18	7	2	4.9		
Ailede engelli bir çocuğun varlığı	15	5.9	1	2.4		
Ailede genetik bir hastalık varlığı	119	46.5	15	36.6		
Hiçbir koşulda izin verilmemelidir	82	32	20	48.8		
Ebeveynlerin ileri yaşları						
Dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum.					4.537	
Evet	87	34	21	51.2		0.033
Hayır	169	66	20	48.8		
Taşıyıcı anneliği onaylıyorum.					1.104	
Evet	135	52.7	18	43.9		0.293
Hayır	121	47.3	23	56.1		
Taşıyıcı annelik ülkemizde de yasal olmalı.					8.267	
Evet	143	55.9	13	31.7		0.004
Hayır	113	44.1	28	68.3		
Taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir.					7.689	
Evet	186	72.7	21	51.2		0.006
Hayır	70	27.3	20	48.8		
Kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir.					3.687	
Evet	135	52.7	15	36.6		0.055
Hayır	121	47.3	26	63.4		

Tablo 5'te hemşirelik öğrencilerinin dini inanç düzeyine göre gamet (sperm/ovum) donasyonu ve taşıyıcı annelik ile ilgili görüşlerinin karşılaştırmalı dağılımı sunulmuştur. Dini inancını orta düzey olarak belirten öğrencilerin %82.4'ü "gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir" derken, dini inancı az/yok olanların oranı %68 ve dini inancı yüksek olanların oranı %67.2'dir (p=0.016). Dini inancının az/yok olarak belirten öğrencilerin %80'i "gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir" derken, dini inancı orta olanların oranı %79.5 ve dini inancı yüksek olanların oranı %67.2'dir (p=0.107). Dini inancının az/yok olarak belirten öğrencilerin %40'ı "doğurganlık sorunun olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurudum" derken, dini inancı orta olanların oranı %36.1 ve dini inancı yüksek olanların oranına %29.9'dur (p=0.559). Öğrencilere "Hangi durumlarda bağışlanan gametlerin kullanılmasına izin verilmelidir?" sorusu sorulduğunda "ebeveynlerin ileri yaşları" diyen dini inancını "yüksek" olan öğrencilerin oranı %11.9, dini inancını "az/yok" olarak belirten öğrencilerin oranı %8 ve dini inancını "orta" olarak belirten öğrencilerin oranı %7.3; "bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı" diyen dini inancını "orta" olarak belirten öğrencilerin oranı %7.8, dini inancını "yüksek" olan öğrencilerin oranı %6 ve dini inancını "az/yok" olarak belirten öğrencilerin oranı %0; "ailede engelli bir çocuğun varlığı" diyen dini inancını "yüksek" olarak belirten öğrencilerin oranı %6, dini inancını "orta" olarak belirten öğrencilerin oranı %5.4 ve dini inancını "az/yok" olarak belirten öğrencilerin oranı %4; "ailede genetik bir hastalık varlığı" diyen dini inancını "az/yok" olarak belirten öğrencilerin oranı %56, dini inancını "orta" olarak belirten öğrencilerin oranı %50.2 ve dini inancını

“yüksek” olan öğrencilerin oranı %25.4; “hiçbir koşulda izin verilmemelidir” diyen dini inancını “yüksek” olan öğrencilerin oranı %50.7, dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin oranı %32 ve dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %29.3’dür (p=0.021). Dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin %64’ü “taşıyıcı annelik ülkemizde de yasal olmalı” derken, dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %55.6 ve dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %38.8’dir (p=0.028). Dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin %56’sı “kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir” derken, dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %54.1 ve dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %37.3’dür (p=0.048). Dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin %40’ı “gamet donasyonu için bağışçı olabilirim” derken, dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %14.9 ve dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %13.7’dir (p=0.003). Dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %69.3’ü “gamet donasyonu ülkemizde de yasal olmalı görüşündeyim” derken, dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin oranı %64, dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %43.3’dür (p=0.001). Dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %52.2’si “dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum” derken dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %31.7, dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin oranı %20’dir (p=0.002). Dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %56.7’si “dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum” derken, dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %32.7, dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin oranı %12’dir (p=0.001). Dini inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin %76’sı “taşıyıcı anneliği onaylıyorum” derken, dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %53.2 ve dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %37.3’dür (p=0.003). Dini inancının inancını “az/yok” olarak belirten öğrencilerin %80’i “taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir” derken, dini inancını “orta” olarak belirten öğrencilerin oranı %73.7 ve dini inancını “yüksek” olarak belirten öğrencilerin oranı %53.7’dir (p=0.004).

Tablo 5. Hemşirelik Öğrencilerinin Dini İnanç Düzeyi Göre Gamet Donasyonu ve Taşıyıcı Annelik ile İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Dağılımı

	Yüksek (n=67)		Orta (n=205)		Az/Yok (n=25)		χ^2	p*
	n	%	n	%	n	%		
Gamet donasyonu için bağışçı olabilirim.							11.508	
Evet	10	14.9	28	13.7	10	40.0		0.003
Hayır	57	85.1	177	86.3	15	60.0		
Gamet donasyonu ülkemizde de yasal olmalı görüşündeyim.							14.633	
Evet	29	43.3	142	69.3	16	64.0		0.001
Hayır	38	56.7	63	30.7	9	36.0		
Gamet donasyonu için bağışçı olmam ancak isteyenler olabilir.							8.327	
Evet	45	67.2	169	82.4	17	68		0.016
Hayır	22	32.8	36	17.6	8	32		
Dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum.							12.129	
Evet	35	52.2	65	31.7	5	20		0.002
Hayır	32	47.8	140	68.3	20	80		
Gamet donasyonu ile infertil çiftlere yardım edilebilir.							4.477	
Evet	45	67.2	163	79.5	20	80		0.107
Hayır	22	32.8	42	20.5	5	20		

Tablo 5 (devam). Hemşirelik Öğrencilerinin Dini İnanç Düzeyi Göre Gamet Donasyonu ve Taşıyıcı Annelik ile İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Dağılımı

	Yüksek (n=67)		Orta (n=205)		Az/Yok (n=25)		χ^2	p*
	n	%	n	%	n	%		
Doğurganlık sorunun olsaydı, donör gameti kullanmaya hazır olurudum.							1.164	
Evet	20	29.9	74	36.1	10	40		0.559
Hayır	47	70.1	131	63.9	15	60		
Hangi durumlarda özellikle bağışlanmış gametlerin kullanılmasına izin verilebilir?							17.976	
Ebeveynlerin ileri yaşları	8	11.9	15	7.3	2	8		0.021
Bir aile üyesinde kronik bir hastalık varlığı	4	6	16	7.8	0	0		
Ailede engelli bir çocuğun varlığı	4	6	11	5.4	1	4		
Ailede genetik bir hastalık varlığı	17	25.4	103	50.2	14	56		
Hiçbir koşulda izin verilmemelidir	34	50.7	60	29.3	8	32		
Dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum.							19.607	
Evet	38	56.7	67	32.7	3	12		0.001
Hayır	29	43.3	138	67.3	22	88		
Taşıyıcı anneliği onaylıyorum.							11.636	
Evet	25	37.3	109	53.2	19	76		0.003
Hayır	42	62.7	96	46.8	6	24		
Taşıyıcı annelik ülkemizde de yasal olmalı.							7.159	
Evet	26	38.8	114	55.6	16	64		0.028
Hayır	41	61.2	91	44.4	9	36		
Taşıyıcı annelik ile infertil çiftlere yardım edilebilir.							10.866	
Evet	36	53.7	151	73.7	20	80		0.004
Hayır	31	46.3	54	26.3	5	20		
Kendisi doğum yapmak istemeyen sağlıklı bir kadında taşıyıcı annelik yolu ile bebek sahibi olabilir.							6.054	
Evet	25	37.3	111	54.1	14	56		0.048
Hayır	42	62.7	94	45.9	11	44		

Tartışma

Hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik hakkındaki görüşlerini incelediği bu araştırmanın öne çıkan bulguları literatür eşliğinde tartışılmıştır. Çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin %83.8'inin "gamet donasyonu için bağışçı olmak istemediği ve %64.6'sının "dini inançlarından dolayı gamet alınıp verilmesini uygun bulmadığı" görüşünde olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Bakare ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin neredeyse yarısının (%46.9) gamet bağışına yönelik genel olarak olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur (Bakare ve ark., 2022). Kadın üniversite öğrencilerinin oosit bağışına tutumlarının incelendiği çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun (%94.2) Hristiyan dinine mensup olduğu ve yaklaşık yarısının (%52) oosit bağışına karşı olumlu tutum sergilediği ve oosit bağışlamada istekli oldukları bildirilmiştir. Hristiyan olmanın oosit bağışına karşı olumlu tutuma sahip olma ve oosit bağışlama isteğiyle ilişkili olduğu belirtilmiştir (Mensah ve ark., 2020). Ürdün'de taşıyıcı anneliğe yönelik olumsuz tutumun temel nedeninin (%71.1) dini kaygılar olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Saadeh ve ark., 2020). Nogueira ve ark. (2023) tarafından lisans öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada katılımcıların çoğunluğunun (%53.2) gamet bağışlamayı düşündüğü, %25.4'ünün ise gamet bağışlamaya olumlu bakmadığı belirlenmiştir. Lisans öğrencilerinin bağış yapmaya daha fazla istekli olduğu (%55.1) bulunmuştur (Nogueira ve ark., 2023). Nijerya'da lisans öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, katılımcıların çoğunluğu (%81.5) YÜT hizmetlerini desteklerken, desteklememe nedenleri arasında en sık etik kaygıların (%45.1) yer aldığı

bildirilmiştir (Obajimi & Ogunbode, 2020). Yapılan başka bir çalışma sonucunda; katılımcıların çoğunun gamet (%72) ve embriyo (%67.8) bağışlamaya istekli olduğu saptanmıştır (Pinto da Silva ve ark., 2022). Musavi ve ark. (2020) tarafından yapılan meta-analizde dinle bağdaşmayan farklı bir sonuç olarak İran'da taşıyıcı annelik dini olarak yasaklanmamıştır ve hiçbir direnişle karşılaşılmeden uygulanmaktadır (Musavi ve ark., 2020). İran dışında pek çok ülkede taşıyıcı annelik gibi YÜT uygulamalarını yasalarda kabulünün önünde, ülkelerin sosyokültürel yapı ve dini inançları engel teşkil etmektedir. Farklı şekilde İran'da uygulamanın kabulü, ülkenin sosyokültürel yapısı ve dini inançları ile bağdaşmamaktadır. Çalışma bulgumuz ise gamet bağışçısı olabilme durumu üzerinde dini inançların daha fazla yaptırım olduğu yönündedir. Gamet donasyonu bağışçılığına bakış açısının; yaşanan topluma özgü dini inançlar, yaşanan toplumun kültürel yapısı, etik kaygılar, eğitim durumu, hemşirelik bölümü öğrencisi olmak vb. nedenlerle ilişkili olduğu görülmektedir.

Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun (%63.0) “gamet donasyonunun ülkemizde yasal olması gerektiğini” belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 2). Türkiye'de oosit bağışi, sperm bağışi ve taşıyıcı anneliğin hukuki durumu hakkındaki görüşlerinin incelendiği çalışmada oosit bağışi, sperm bağışi ve taşıyıcı anneliği destekleyenlerin çoğunluğu (sırasıyla %67.6, %69.0 ve %70.7) çiftler ve bağışçıların bunu kendi özgür iradeleriyle yapacakları için bunun yasal olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. (Gün Kakaşçı ve ark., 2021). Toplumda oosit bağışi hakkındaki bilgi ve tutumlarına yönelik yapılan çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%86.0) oosit bağışını onayladığı, yarından fazlasının “aile/arkadaşlarının doğurganlık sorunları olması (%58.8)”, “fedakarlık (%7.7)” ve “maddi nedenler (%7.7)” ile onayladığı sonucuna ulaşılmıştır (Platts ve ark., 2021). Türkiye 2014 tarih ve 29135 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik kapsamında gamet donasyonu yasaklanmıştır. Türkiye'de üreme kliniklerine başvuran çiftler arasında yapılan bir araştırmada; gebe kalamamaları halinde taşıyıcı anne kullanmayı düşünenlerin oranı %15.1'dir. Bu sonuç, hukuki kararların taşıyıcı annelik gibi yeni YÜT uygulamalarının toplumsal kabulünü etkilediğini göstermektedir (Baykal ve ark., 2008). Musavi ve ark. (2020) tarafından yapılan meta-analizde; ülkelerin YÜT ve taşıyıcı annelik konusundaki tutumları ve yasaları yer almıştır. Türkiye, Japonya, Avustralya (Güney ve Batı), Polonya, Suudi Arabistan, Danimarka, Mısır, Fransa, Almanya, İspanya, İsviçre, İrlanda, İtalya, İsveç, Ürdün, Norveç, Avusturya, Çekya, Singapur ve Tayvan'da taşıyıcı anneliğe izin verilmemektedir (Musavi ve ark., 2020). Ülkelerinin yasaları nedeniyle hizmet alamayan ve taşıyıcı annelik yolu ile çocuk sahibi olmak isteyenler İran vb. ülkelerin yurtdışı bağlantıları ile hizmet alma yoluna başvurmaktadır.

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %45.1'i “ailede genetik bir hastalık varlığı” durumunda gamet donasyonunun kullanılabileceğini düşünürken, %34.3'ü “hiçbir koşulda gamet donasyonuna izin verilmemeli” görüşündendir (Tablo 2). Kaya Şenol ve ark. (2019) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların çoğunluğunun (kadınların %64.3'ü, erkeklerin %71.4'ü) infertil çiftlerde bağışlanmış oosit/sperm kullanımını uygun bulmadığını belirlemişlerdir. Aynı çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğu (85.1), eşlerinde çocuk sahibi olmayı engelleyen bir problem varlığında bağışlanan oosit/sperm yoluyla çocuk sahibi olmayı düşünmeyeceklerini belirtmişlerdir (Kaya Şenol ve ark., 2019). Pennings ve Provoost (2019) tarafından yapılan çalışmada ise kadınların büyük çoğunluğu (%86.5) doğurganlık sorunlarının çözümü için sperm bağışi konusunda olumlu düşünürken, %8.3'ü tarafsız bir tutum benimsemiş, %5.2'si ise olumsuz görüş bildirmiştir. Çalışmaya katılan tüm kadın öğrencilerin üçte birinden fazlası (%37.5) doğurganlık sorunları yaşamaları durumunda donör spermi kullanmayı düşündüğü bulunmuştur (Pennings & Provoost, 2019). Yapılan başka bir çalışmada da maddi nedenler ve fedakarlık sebebiyle bağışın desteklenebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Ronen ve ark., 2023). Provoost ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların yalnızca üçte birinin (%34.3) sperm bağışlamayı düşündüğü, %85.7'sinin sperm bağışına karşı olumlu bir tutum içinde olduğu, %14.3'ü ise nötr veya olumsuz bir tutum sergilediği

bulunmuştur. Aynı çalışmada bağış yapmanın önündeki en büyük engelin bilgi eksikliği ve partnerin aynı fikirde olmayacağı korkusu olduğu saptanmıştır. Çalışmada sperm bağışlamak isteyen öğrencilerin büyük çoğunluğu, sperm bağışını çocuksuz çiftlere yardım etmenin iyi bir yolu olarak gördüğü için bağış yapmak istediğini bildirmiştir (Provoost ve ark., 2018). Bu çalışmaların sonuçları doğrultusunda; çiftlerin çocuk sahibi olabilmeleri için bir yol olması nedeni ile ya da gamet bağışı yaparak maddi kazanç sağlamak amacıyla, gamet donasyonuna olumlu bakıldığını söylemek mümkündür.

Çalışmada öğrencilerin yaklaşık yarısının “taşıyıcı anneliği uygun bulduğu” (51.5) ve “taşıyıcı anneliğin ülkemizde yasal olması gerektiği” (52.5) görüşünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 2). Katılımcılara gebe kalamamaları durumunda taşıyıcı anne kullanıp kullanmayacaklarının sorgulandığı bir çalışmada katılımcıların %15.1'i kullanacağı belirtirken, %14.9'unun kullanmayacağını ifade ettiği bulunmuştur. Aynı çalışmada daha önce birkaç kez denemede gebelik elde edemeyen kadınların %3.7'si, daha fazla gebelik yaşayamayan kadınların ise %26.7'si taşıyıcı anne yoluna başvurmayı düşündüğünü ifade ettiği belirlenmiştir (Baykal ve ark., 2008). Musavi ve ark. (2020) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında; infertil kadınların yaklaşık %39.7'sinin taşıyıcı anneliğe karşı olumlu tutum içinde olduğu bulunmuştur. Bazı ülkelerde taşıyıcı anneliğin kabul oranının daha yüksek olmasını nedenlerinin biri infertil kadınların hem anne olma konusunda maruz kaldıkları sosyal baskı hem de evliliğini kaybetme korkusu olduğu saptanmıştır (Musavi ve ark., 2020). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada; öğrencilerin çoğunluğu taşıyıcı anneliği onaylamaktadır. Öğrencilerin bölümlerine göre onaylama oranlarına baktığımızda; hukuk %91.1, psikoloji %98.4, tıp %90.7 ve ebelik %84.2'dir. Öğrencilerin çoğunluğu (%77.1) “ileride bu yöneme eğilimin artacağına” inandığını belirtmiştir. Öğrencilerin yarısından fazlası (%56.5) taşıyıcı anneliğin yasal olması gerektiğini ifade ettikleri bulunmuştur (Salehi ve ark., 2015). Kültür değişkendir ve kültürü değiştirmek, insanlar arasında taşıyıcı anneliğin kabulünü artırmak için uygun bir eylemdir. Salehi ve ark. (2015)'nin çalışmasında; katılımcıların çoğu (%78.8) kültürün değişmesinin gerektiği görüşüne sahipken; (%63.3)'ünün bunun için uzun zamana ihtiyaç olduğu görüşünü savunduğu sonucuna ulaşılmıştır. İran da yapılan bir çalışmada ise; kadınların %74.6'sının taşıyıcı anneliğin İslami kurallara aykırı olduğuna inandığı bulunmuştur (Tehran ve ark., 2010). Bruce-Hickman ve ark. (2009)'nin tıp öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada; öğrencilerin çoğunluğunun (%43.9) taşıyıcı anneliği kabul edilebilir bir YÜT olarak ifade ederken; katılımcıların yalnız küçük bir kısmının (15.1) infertiliteyle karşı karşıya kaldığında taşıyıcı anne kullanmanın doğru olduğunu düşündükleri bulunmuştur (Bruce-Hickman ve ark., 2009). Başka bir çalışmada; katılımcıların dörtte üçünden fazlasının (%80.0) taşıyıcı anneliği desteklediği bulunmuştur. Katılımcıların fedakar taşıyıcı anneliğe değil, ticari taşıyıcı anneliğe sıcak baktığı belirlenmiştir (Constantinidis ve Cook, 2012). Bu çalışma ve benzer çalışmalarda sağlık alanında eğitim alan öğrenciler, tıbbi gereklilik halinde taşıyıcı anneliği onaylamakta ve yasal olması gerektiğini düşünmektedir. Taşıyıcı anneliğin çiftler tarafından kabul edilmesinde infertil kadınlarda anne olma isteği, çiftlerin sosyal baskı yaşamaları ve evliliğini sürdürmek istemeleri gibi nedenler ağır basmaktadır. Taşıyıcı anne olabileceğini belirtenler ise daha çok ticari kazanç için taşıyıcı anneliğe sıcak bakmaktadır.

Çalışmada, erkek öğrencilerin (%30.2), kadın öğrencilere (%13.8) göre anlamlı olarak daha fazla “gamet donasyonu için bağışçı olabilirim” fikrine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3). Gün Kakaşçı ve ark. (2021) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre çoğunluğunun; oosit bağışı (66.4), sperm bağışı (64.3) ve taşıyıcı anneliği (65.2) desteklediği belirlenmiştir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin tamamının gamet donasyonu dahil taşıyıcı anneliğin yasallaşmaması gerektiği görüşünde oldukları saptanmıştır. Gamet donasyonu ve taşıyıcı anneliğin yasal olması yönünde görüşün en yüksek oranda Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinde olduğu belirtilmiştir (Gün Kakaşçı ve ark., 2021). Yapılan başka bir çalışmada ise kadınların gamet bağışçısı olmaya erkeklerden daha istekli

oldukları bulunmuştur (Whyte ve ark., 2023). Sağlık Bilimleri öğrencilerinin aldığı eğitimden dolayı gamet donasyonuna ve taşıyıcı anneliğe olan farkındalığının daha fazla olduğu söylenebilir. Din eğitimi alan öğrencilerde dini inançların YÜT'ne yönelik bakış açısını etkilediği söylenebilir.

Bu çalışmada anlamlı olarak, erkek öğrencilere oranla kadın öğrencilerin çoğunluğunun “dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum” ve “dini inançlarımdan dolayı taşıyıcı anneliği uygun bulmuyorum” düşüncesine sahip olduğu bulunmuştur. Dini inanç düzeyini yüksek olarak belirten öğrencilerin çoğunluğunun ise anlamlı olarak “dini inançlarımdan dolayı gamet alınmasını ya da verilmesini uygun bulmuyorum” görüşünde olduğu saptanmıştır (Tablo 5). Gün Kakaşçı ve ark. (2021) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada kadın katılımcıların %44.5'i oosit bağışını desteklemeyeceğini, çoğunluğunun (%60.1) “dini inançlarla çelişiyor” olması sebebiyle desteklemeyeceği şeklinde düşündüğü belirlenmiştir. Erkek öğrencilerde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Gün Kakaşçı ve ark., 2021). Benzer bir şekilde erkeklerin bağış yapmamasında sosyokültürel, normları veya dini gerekçe göstererek gamet bağışına katılmanın “yanlış” olduğu düşüncesinde olma durumlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Whyte ve ark., 2023). Azonbakin ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmada ise katılımcıların %31.5'i gamet bağışlamayı kabul ettiği bulunmuştur. Katılımcıların kabul etmeme nedenleri arasında etik, dini, sosyolojik ve diğer faktörlerin yer aldığı bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet ile gamet bağışının anlamı arasında bir bağlantı olduğu kaydedilmiştir; erkeklerin gametlerini bağışlama eğiliminin kadınlara oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Katılımcıların dinine bakıldığında (Hıristiyan %87) din ile gamet bağışı arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Azonbakin ve ark., 2022). Ülkelerin sosyokültürel yapısının ve dini inançlarının, cinsiyete göre gamet donasyonu bağışçısı olma isteği önündeki en önemli engel olduğu söylenebilir.

İnsanlar üreme konusunda karar verme özgürlüğüne sahip olsalar da yaşadıkları toplumun özellikleri, aileleri, inançları, cinsiyetleri gibi bağımsız değişkenler fedakarlık isteyen gamet bağışı ve taşıyıcı anneliğe ilişkin görüşlerini etkileyebilmektedir (Gün Kakaşçı ve ark., 2021). Sosyodemografik değişkenler üreme teknolojilerine yönelik olumlu niyetin benimsenmesi için uygun bir ortamı hazırlamaktadır (Joannes ve ark. 2002). Dahil olunan aile tipide bu değişkenler içerisinde en önemli olanıdır. Çalışmada geniş aile tipine göre çekirdek aile tipine sahip olan öğrencilerin; taşıyıcı anneliğin yasal olmasını, bu yol ile anne olunabileceğini ve infertil çiftlere bu yolla yardımcı olabileceğini daha fazla onayladıkları saptanmıştır. Aile tipi değişkenine ilişkin çalışma bulgusunu destekleyen literatür bulunmamaktadır. Elde edilen bulgu literatüre katkı sağlayacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmadan elde edilen verilerin sonuçları, araştırmaya katılan sadece bir Devlet Üniversitesinin Hemşirelik Bölümü öğrencilerini temsil etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak sağlık profesyoneli adayı olan hemşirelik öğrencilerinin gamet donasyonu ve taşıyıcı anneliğe ilişkin görüşlerinin; erkek cinsiyetinde ve çekirdek aile tipinde daha olumlu, kadın cinsiyeti ve yüksek dini inanç düzeyinde olanların daha olumsuz olduğu söylenebilir. Üniversite öğrencileri gibi toplumun her kesiminden bireylerin görüşlerinin değerlendirilmesi, cinsiyet, aile tipi, dini muhafazakarlık gibi faktörlerin etkisinin önemli olduğunu göstermiştir. Sosyodemografik değişkenlere göre gençlerin gamet donasyonu ve taşıyıcı annelik yöntemlerine ilişkin tercihlerini ve bu

konudaki engelleri anlamının, gelecekte ÷lkemizde güncellenebilecek yardımcı üreme teknikleri politikalarının değişiminde rolünün olabileceği düşün÷lmektedir.

Etik Kurul Beyanı

Araştırma, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan (08/05/2023–205) alınan etik kurul onayı kapsamında gerçekleşmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Ameh, N., Madugu, N. H., Odeku, T., Ogbe, M., & Oyefabi, A. M. (2015). A survey of community opinion and perceptions toward gamete donation in North Central Nigeria. *Nigerian Journal of Medicine*, 24(1), 17–27. file:///C:/Users/pc/Downloads/ajol-file-journals_278_articles_200393_submission_proof_200393-3313-503002-1-10-20201008.pdf
- Atabay, S. Ş., & Kıbrıs, E. S. (2022). Multiple perspectives on surrogacy and in-vitro fertilization in Turkey. *Turkish Journal of Bioethics*, 9(1), 13–20. <https://doi.org/10.5505/tjob.2022.48343>
- Azonbakin, S., Gahou, U., Gangbo, F., Dangbemey, P., & Adovoekepe, D. (2022). l'infertilité du couple : connaissances , attitudes et perception des étudiants en médecine de la faculté des sciences de la santé de cotonou-bénin. *PanAfrican Medical Journal*, 41(1). file:///C:/Users/pc/Downloads/ajol-file-journals_414_articles_238581_submission_proof_238581-4933-575529-1-10-20221219.pdf
- Bakare, O., Oluwole, O., Ogunkoya, D., Aja, C., & Thomas, J. (2022). Knowledge, attitude and willingness to participate in gamete donation for artificial insemination among undergraduate students in lagos. *Annals of Health Research*, 8(4), 277–287. <https://doi.org/10.30442/ahr.0804-04-179>
- Baykal, B., Korkmaz, C., Ceyhan, S. T., Goktolga, U., & Baser, I. (2008). Opinions of infertile Turkish women on gamete donation and gestational surrogacy. *Fertility and Sterility*, 89(4), 817–822. <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2007.04.022>
- Berkowitz, D. (2020). *Gay Men and Surrogacy*. In Abbie E. G., & Katherine R. A. (Editors) *LGBTQ-Parent Families* (2. Edition) Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-35610-1_8
- Bruce-Hickman, K., Kirkland, L., & Ba-Obeid, T. (2009). The attitudes and knowledge of medical students towards surrogacy. *Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 29(3), 229–232. <https://doi.org/10.1080/01443610802712926>
- Constantinidis, D., & Cook, R. (2012). Australian perspectives on surrogacy: The influence of cognitions, psychological and demographic characteristics. *Human Reproduction*, 27(4), 1080–1087. <https://doi.org/10.1093/humrep/der470>
- Fрати, P., Russa, R. La, Alessandro Santurro, Fineschi, B., Paolo, M. Di, Scopetti, M., Turillazzi, E., & Fineschi, V. (2021). Bioethical issues and legal frameworks of surrogacy: A global perspective about the right to health and dignity. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 258, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.ejogrb.2020.12.020>
- Gün Kakaşçı, Ç., Coşkuner Potur, D., & Demirci, N. (2021). Does the level of altruism of university students create a difference in their views on gamete donation and surrogacy? *Turkish Journal of Science and Health*, 2(1), 84–91. <https://doi.org/10.51972/tfsd.1065324>
- Joannes E.C., Sophia K., & Maria P. (2002). Using attitudinal indicators to explain the public's intention to have recourse to gamete donation and surrogacy, *Human Reproduction*, 17,(11), 2995–3002. <https://doi.org/10.1093/humrep/17.11.2995>
- Kaya Şenol, D., Dereli Yılmaz, S., Demirgöz Bal, M., Kızılkaya Beji, N., Çalışkan, S., & Urman, B. (2019). Türk insanının oosit ve sperm bağıışı hakkındaki görüşleri. *Cukurova Medical Journal*, 44(1), 118–126. <https://doi.org/10.17826/cumj.438226>
- Mensah, P. A., Asiamah, M., Nsoh, R. A., Kantum, R. A., & Udofia, E. A. (2020). Factors associated with willingness to donate oocytes among female students in a tertiary institution. *Research Square*, 1–21. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-34457/v1>
- Moridi, A., Roozbeh, N., Yaghoobi, H., Soltani, S., Dashti, S., Shahrahmani, N., & Banaei, M. (2019). Etiology and risk factors associated with infertility. *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*, 7(3), 346–353. <https://doi.org/10.15296/ijwhr.2019.57>
- Musavi, S., Mashhadi Abdolahi, H., Ghojzadeh, M., Abbasalizad Farhangi, M., Nikniaz, Z., & Nikniaz, L. (2020). Infertile women's

- opinion concerning gestational surrogacy: A systematic review and meta-analysis. *Iranian Journal of Public Health*, 49(8), 1432–1438. <https://doi.org/10.18502/ijph.v49i8.3866>
- Mustafa, M., Hadi, J., & Author, C. (2019). Male and female infertility: Causes, and management. *IOSR Journal of Dental and Medical Sciences (IOSR-JDMS)*, 18(9), 27–32. <https://doi.org/10.9790/0853-1809132732>
- Nogueira, A., Ammar, O., Bilir, E., Iftene, L., Torrero, I., Ceschin, N., Nogueira-Silva, C., & Brandão, P. (2023). University students' opinion on gamete donor identification regimes. *Journal of Assisted Reproduction and Genetics*, 40(6), 1361–1368. <https://doi.org/10.1007/s10815-023-02832-w>
- Obajimi, G. O., & Ogunbode, O. O. (2020). assisted reproductive techniques and gamete donation; knowledge, attitude and willingness to participate among students in a nigerian tertiary institution. *Medical Journal of Zambia*, 47(1), 8–15. file:///C:/Users/pc/Downloads/ajol-file-journals_394_articles_195736_submission_proof_195736-4693-494344-1-10-20200513.pdf
- Opsenica Kostic, J., Panic, D., & Mitrovic, M. (2021). Attitudes of students towards gamete donation and basic life values. *Psychological Applications and Trends 2021*, 4(June), 232–236. <https://doi.org/10.36315/2021inact048>
- Pennings, G., & Provoost, V. (2019). The attitude of female students towards sperm donation by their partner. *Journal of Assisted Reproduction and Genetics*, 36(7), 1431–1439. <https://doi.org/10.1007/s10815-019-01491-0>
- Pinto da Silva, S., de Freitas, C., Severo, M., & Silva, S. (2022). Gamete and embryo donation for research: what might shape the willingness to donate among gamete donors and recipients? *Journal of Assisted Reproduction and Genetics*, 39(9), 2077–2087. <https://doi.org/10.1007/s10815-022-02569-y>
- Platts, S., Bracewell-Milnes, T., Saso, S., Jones, B., Parikh, R., & Thum, M. Y. (2021). Investigating attitudes towards oocyte donation amongst potential donors and the general population: A systematic review. *Human Fertility*, 24(3), 169–181. <https://doi.org/10.1080/14647273.2019.1602736>
- Provoost, V., Van Rompuy, F., & Pennings, G. (2018). Non-donors' attitudes towards sperm donation and their willingness to donate. *Journal of Assisted Reproduction and Genetics*, 35(1), 107–118. <https://doi.org/10.1007/s10815-017-1036-x>
- Ronen, M., Kedem, A., Avraham, S., Youngster, M., Yerushalmi, G., Hourvitz, A., & Gat, I. (2023). Motivational stimuli to donate sperm among non-donor students. *Basic and Clinical Andrology*, 33(1), 1–8. <https://doi.org/10.1186/s12610-023-00201-2>
- Saadah, R., Abdulrahim, N., Alfaqih, M., & Khader, Y. (2020). Attitude of Jordanian health care workers toward surrogacy. *Journal of Family & Reproductive Health*, 14(1), 5–13. <https://doi.org/10.18502/jfrh.v14i1.3782>
- Salehi, K., Shakour, M., Pashaei Sabet, F., & Alizadeh, S. (2015). The opinion of Iranian students about the society's perception on using surrogacy as an infertility treatment in the future community. *Sexual and Reproductive Healthcare*, 6(1), 19–22. <https://doi.org/10.1016/j.srhc.2014.06.005>
- Tehran, H. A., Jafarbagloo, E., Zia, N., Sheikholeslami, Abedini, Z., & Heidarpour, A. (2010). Surrogacy: Infertile women's attitude. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 4(1), 62-70. <http://ijme.tums.ac.ir/article-1-199-en.html>
- Whyte, S., Chan, H. F., Ferguson, N., Godwin, M., Hammarberg, K., & Torgler, B. (2023). Understanding the reasons why men and women do not donate gametes. *Reproductive Sciences*, 30(5), 1651–1659. <https://doi.org/10.1007/s43032-022-01112-9>